

Titel: Til Kongen! Om Tallotteriets onde Følger i de Danske Stater.

Citation: "Til Kongen! Om Tallotteriets onde Følger i de Danske Stater.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 23*, A.F. Stein, 1773, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_023-shoot-workid2_023_005.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 23

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Til Kongen! Om Tallotteriets onde Følger i de Danske Stater.

Kiøbenhavn, 1773. Trykt hos August Friderich Stein, boende i Skidenstrædet No. 171.

2
3

Allernaadigste Konge!

Tillad, at een af Dine allerringeste, men allertroeste Undersaatter, i mange tusinde retsindige Medundersaatters Navn, allerunderdanigst bønfaller Dig om en almindelig Landeplages Ophævelse, paa hvilken Dine Undersaatters Velstand eller Veestand berøer. En Plage, for hvilken vi endnu have Struensee at takke, ja maaskee den er een af de største Ulykker, denne onde Mand har paaført Dit kiære Dannemark! En Plage, der inden føye Tiid kan ødelegge Dine Stater! En Plage, der udrydder den liden Lævning af Flittighed og Stræbsomhed, der endnu er til overs i den borgerlige Stand!

Sel

4

En Plage, dør undertrykker enhver ærlig Mand i sin retfærdige Næringsvey! En Plage, der gjør enhver Familie usikker for Ødeleggelse, enhver Hosbond uvis om sine Tieners Troeskab, der forarmer alle, beriger ingen, ikke engang dem, der skulde have Nytten deraf!

Allernaadigste Monark! Tallotteriet, dette ødeleggende Spil, er den Misdæder, hvilken jeg i Dag fordrister mig at anklage for Din Majestæts retfærdige Trone! Hævn, allernaadigste Konge! hævn Dine Undersaatter paa dette afskyelige Misfoster i Staten, og tillad Dine retskafne og troe Undersaatter, at de ogsaa for denne Landeplages Ophævelse opofre den Almægtige og Dig sin Taksigelse paa den allernaadigst anordnede Takke- og Bedefæst den 1ste December! Sande Røg- og Taksigelsesoffere ville vist opstige til den Allerhøyeste for slig en Velgierning af vort Lands Fader! Sande og ivrige, taknemmelige og kiærlighedsfulde Forbønner for Dig og Dit Huus og Din Arvedeel ville da igiennemtrænge de høye Himle, og bøn-

5

høres af den, der formaaer alting, og er saa rund til at bønhøre! Velsignelse og Velstand, og Guds frygt og Stræbsomhed skulle da paa nye faae Boepæl iblant os, og Dine Undersaatter skulle igien begynde at adlyde den næsten glemte, men ikke forgiæves givne Lov: I dit Ansigtets Sveed skal du adspørge dit Brød!

Tillidsfuld taler jeg til Din Majestæt! thi Fædrenelandets Kiærlighed, hvori Du søger Din Ære, fører Pennen. Frygt er langt fra mig, fordi jeg veed, hvor gierne Du hører det, der tiener til Dine Undersaatters Lyksalighed! Ikkun de Egennyttiges vrang eller falskpolitiske Forestillinger frygter jeg: men, mon hele Landets Suk og Raab ey er mægtig nok til at overskrige disse! Og mon min Sags Retfærdighed skal kunne undgaae Dit grandskende og vise Øye? — Ney, jeg er

forvisset, at Du, allernaadigste Konge! vil skiælne imellem de levende Billeder, hvilke jeg fordrister mig i dybeste Underdanighed at afmale for Din Majestæt, og hines falske og sminkede Larver, der skiule en

6

Vanskabning, hvis Beskuelse under sin rette Skikkelse maae forvolde alle Retsindige en Gysen.

Skue herved paa Dit Folk, allernaadigste Monark! See, hvorledes de løbe vilde, og fattes den Tøyle, i hvilken vise Love burde styre dem til deres egen Lyksalighed. Den uhyre Mængde af Samlere for Tallotteriet, de prægtige Skildter med Overflødheds Horn, hvoraf intet udgydes; de glimrende, skiønt næsten uventelige, Løfter paa enhver Lottosæddel, de Høytidelige Markskrigerier ved enhver Trækning; Alt lokker alle til at vove deres Skiærv, for paa en magelig Maade at naae en Lykke, hvilken de ellers med deres sure Sveed maatte forherve sig. De kiøbe Haab for Penge, indtil Trækningen er skeet, da de fleste gaae tomhændede derfra; Faa faae deres udlagte Penge; Ingen gjør nogen anseelig Lykke, som dog var enhvers Øyemeed. Mange,

naar de have kiøbt Haab for alle deres egne Penge, saa kiøbe de for Klæder, Skoe, ja for Maden de skulde spise. Siden paa

7

Borg, eller ved et skammeligt Tyveris lade de deres Hosbond eller andre betale deres mislingede Haab, og nøyes ikke med at have ødelagt sig selv, men føre andre, endog deres Velgiørere, i samme Ulykke, som deres Vindesygge haver paaført dem selv. Tøyleløse Ulyksalige! som vist behøve, enten at de tæmmes ved Love, eller at dem betages en Leylighed, saa tillokkende, som denne!

Umueligt er det, at anføre alle de Ulykker, hvorudi dette Lotterie er Aarsag. Det er ikke nok, at det har berøvet mange tusinde deres timelige Velfærd. Have vi ikke endog Exempler paa dem, der af Fortvivelse over deres Tab ogsaa have gjort eller villet gjøre sig ævig ulyksalige, saavidt vi nemlig efter de aabenbarede Sandheder kunne dømmes. Men hvor græsselig end denne Tanke er, saa ere dog de timelige Ulykker for Staten, der flyde af dette Lotterie, rædsomme nok, til at fortiene min allernaadigste Konges Opmærksomhed og Standselse.

8

Den 1ste og vigtigste er en almindelig overhaandtagende Armod, saavel hos dem, der spille, som hos dem, der ikke spille i Tallotteriet. At begge Parter tabe, er øyensynligt i den daglige Huusholdning, hos enhver Handelsmand, hos enhver Haandværksmand; ja hos enhver, der skal leve af sine Medborgere! Klædekræmmerne og Fabrikørerne, samt den fattige Spinder og Væver tabe, i det Tienestefolk og andre bortspille deres Penge i Tallotteriet; thi tilforn kiøbte disse et Stykke til Hæders for det, de kunde spare sammen af deres Løn, i Stedet for de nu, i Haab om en større Lykkes Opnaaelse, heller opofre det til Tallotteriet. Skomagere og Skrædere klage det samme, og jeg er lige saa vis paa, at Præster, og Læger og Apothekers, Kunstnere og alle andre mærke en Aftagelse i deres sædvanlige Fortienester, hvilken vist har sin Grund fornemmelig i dette fortryllende Lotterie, og er alt for mærkelig og følelig, at den ikke skulde drage de farligste Følger for Staten efter sig, nemlig en almindelig Aftagelse paa Velstand, og Fattigdoms Indsnigelse i alle

9

Stænder, hvis indbyrdes Baand er uopløseligt.

2) Den første var en almindelig Følge af Spillesygen og Spilletts Ufordeelagtighed. En anden er mindre almindelig, men skadelig nok. Ligesom Flittighed undertrykkes ved Næringsveyenes Mangel, saa faaer Ladhed og Lediggang Overhaand. Mange gaae ledige, forbi de kunne intet faae at fortiene, men andre fordi de intet ville fortiene. Disse gjøre sig Tallotteriespil til et Haandværk, tænke derpaa Dag og Nat, og forsømme ved saadanne idelige Grublinger al den Nytte, de ellers kunde gjøre det Almindelige. Der gives virkelig saadanne Personer; og fra vore Naboer, de Tydske have vi hørt, hvorledes Haandværksburse og andre intet andet foretage, end omløbe fra eet Sted til et andet, hvor Tallotterier trækkes, for at gribe Lykken, og vorde derved til uduelige Mennesker. Hos os spildes vist en halv Dag, hver Gang Lotteriet trækkes, af lige saa mange Personer, som om Helligdagene besøge Stadens Kirker. Gammel Torv kan vidne

10

med mig. Mængden ved Hovedkontorene paa Trækningsdagene vidne ogsaa om Lediggængere nok, saa jeg troer, at den Tid Flittigheden vandt ved Helligdagens Afskaffelse, Har Tallotteriet fuldkommen igien berøvet i det ringeste Kiøbenhavn.

3) Ujævnheden i Penges Omløb maae uden Tvivl bidrage til dette Lottos Skadelighed, skjønt denne Omstændighed er mindre kiændelig. Jeg slutter saaledes: Dersom een saare lykkelig Trækning for Spillerne, kan paa een Gang oplive Næringerne og Pengenes Omløb; saa kan det ogsaa mærkes, naar af de omløbende Penge hver anden Uge en halv Tønde Guld eller mere nedlægges hos Collecteurerne: Det første have vi seet ved nogle for Spillerne lykkelige Trækninger, altsaa maa det sidste ogsaa have sin Rigtighed, allerhelst naar Spillerne ere ulykkelige, og de største Summer af Indskuddet blive inde. Lotteriet trækker næsten hver Gang en Capital ud af Omløbet, som gjør Afsavn paa Penge, og sætter Bemidlede selv, der bruge deres Penge i dette Spil, udaf

11

Stand til at gavne Staten og hielpe sin trængende Næste! Lotteriet gjør saaledes bart for Penge, og hvad vinder det derved? Det samler sig en Dynge af Sædler, og gid disse vare noget mere Virkeligt, end de ere! Er Vindingen noget Virkeligt, saa er det... tør jeg nævne det med sit rette Navn? en Art Blodpenge! Landets paa en fiin Maade udtrakte Velstand! Armodens Pialter! Undersaaternes sure Sved!... Med Ret blev Entrepreneur for det Hamborgske Lotterie en Vederstyggelighed for sine Medborgere!

4) Usikkerhed i Crediten er en betydelig Følge af vort Tallotto. Naar vi seer bemidlede Familier formedelst dette Spil, ey allene at blive forarmede, men tilsidst at bedrage deres Betroere, der mindst ventede deres Usikkerhed; saa maae vel enhver vogte sig for, at laane sine Penge uden rigtig Underpant. Hvad Skade dette forvolder de Redeligsindede i deres Næringsvey, er alt for tydelig! Penge, der ellers ved Omløb igiennem tusinde Hænder skulde fordobles, holdes nu

12

tilbage, og anvendes ikke til det Øyemeed, hvortil de ere bestemte.

5) Tienere og Regnskabsbetiente forføres af dette tillokkende Lotterie til Utroskab og Tyverie, saa enhver Hosbond billig bør frygte at betroe sine Underhavende mere end til Huusbehov. Vi have i disse Tider saa mange Exempler paa denne Sandhed, at jeg næsten ikke behøver andet Beviis paa, at Lotteriets Vinding til Deels er Blodpenge. Om endskiønt ikke alle saadanne tage sig selv af Dage efter sligt et Arbeid, som hiin Viintapperdreng: saa ere de dog næsten for deres øvrige Livstid ulykkelige, og blevne til uduelige Lemmer i Staten. Er ikke Lotteriet Skyld deri, som viser Folk en muelig Lykke, hvilken de efter nærværende Forfatning forgiaeves søge paa anden Maade at opnaae? Mon da nu nogen virkelig har gjort sin Lykke i Tallotteriet? Jeg tilstaaer, at jeg ikke kan nævne een eneste. Jeg kiender mange, der have spillet deres og andres Velfærd bort deri. Jeg kiender nogle, der have havt en ube-

13

tydelig Fordeel af Lotteriet, men ikkun een af dem har et par Hundrede Rigsdaler endnu i Behold af Gevinsten. De øvrige have, ja de have alle, igjen tabt deres Gevinst, og hvor meget til af deres eget! Bør da dette Lotterie taales, der gjør saa mange ulykkelige, og slet ingen ret lykkelig?... Kan Landets mildeste Fader bebyrde sig med saa mange Ulykkeliges Sukke?.. Dog, du allernaadigste Konge! er uskyldig; thi Undersaatternes Sukke faae ikke Lov at trænge sig igiennem til Din Majestæts Trone.

Men hvorved holdes da Landets Sukke tilbage? Jeg maae søge Grunden til denne Hindring i Statsmaximer; thi de, der tale politik om Tallotteriet, kalde det et fornødent Onde. Maaskee ogsaa de, der have aarlig Nytte af Tallotteriet, for saadan Egennyttets Skyld stræbe at bevare det. Mod disse formaaer jeg intet, men hine Statskloge vil jeg stræbe at igiendrive.

14

Naar disse Statskyndige sige: I." Tallotto er et nødvendigt Onde, saa længe vore Naboer holde saadanne Lotterier, paa det Danske Undersaatters Penge ey skulde gaae ud til Fremmede; „ saa giver jeg mig den Frihed at svare:

a) Kongens Undersaatter i Dannemark og Norge have aldrig viist nogen Lyst til at spille i udenlandske Tallotterier, førend de bleve indførte iblant os selv. Om Jøder undertiden afsatte nogle Kiøbesædler, saa skulde Skaden for disse Riger neppe være saa stor, som den, hvilken Landet maaskee nu lider allene ved det udenlandske Papiir, der formodentlig forbruges til Tallotteriets trykte og skrevne Sager. For Altona og paagrændsende Steder maaskee den var befrygteligere, men

b) Har Kongen da ikke Magten i Hænder til at holde sine Undersaatter i Tomme? Øvrighedens Eftersyn, retfærdig Straf uden Skaansel; Betagelse af alle tillokkende Leiligheder, f. Ex. Forbud paa udenlandske Aviser og Placater, hvori de

15

udtrakte Nummere berettes; Forbud paa deres Indrykkelse i de Altonaiske og Danske Tidender; Forbud paa Collectioner i Danske Stater; Men først og sidst udeblivelig Straf for alle dem, der overtræde. Alle disse Midler skulde vist gjøre, at de Danske Stater ikke en Gang skulde tabe nogle tusinde Rigsdaler aarlig til Fremmede; og mon dette Tab var af den Betydenhed, at det fortiente Betragtning af et Folk, der i andre Maader øse Penge ud til Fremmede i 10000 og 50000 Rdrs. viis? O ney! denne Statsmaxime er for svag til at udholde den Dybtænkendes Prøve.

II. "Ved vort Tallotterie svare vi ey allene vore egne Penge i Landet; men vi kunne ogsaa vinde Fremmedes.. Et glimrende, skiønt uvist Paafund! Men om end denne Fordeel var vis, saa troer jeg, at en Konge bør ansee den med Foragt. En Konges Retfærdighed tillader neppe at udsuge Udenlandske ved saadanne Midler, og om end nogen vilde billige dette, saa skulde de neppe ville billige det, naar Kongens egne

16

Undersaatters Ødeleggelse var uadskillelig forenet dermed. Ney, allernaadigste

Konge! Dine vise Anordninger og Opmuntringer i andre Henseender vise os, at Du heller ønsker, at Dine

Undersaatter ved en roesværdig Flittighed forhverve sig andres Penge, hvorved de selv leve tillige. Du vil heller, at de ved Tarvelighed og indvortes Næringsers Befordring spare de unødvendige Penges Udflydelse af Landet, end Du vil saa uædel en Vinding! Større Ære, varigere Lykke, nærmere Overeensstemmelse med den Allershøjestes Forskrift til Menneskenes Lyksalighed, ere Belønningerne, naar vi paa en redelig Maade fortjene andres og spare vore egne Penge, end naar vi søge det ved eet i alle Henseender fordømmeligt Vove- og Lykkespil! Altsaa bortfalder ogsaa denne Statsmaxime.

III. "Hvad Kongen vinder ved Tallotteriet, kan ansees, som en frivillig Skat, og kan spare Undersaatterne for andre trykkende Skatter., Atter falsk! Af ovenmeldte sees, at Tallotteriet trykker

17

Landet langt mere, end den yderste Grad af Formueskat. I denne betaler den, der har noget, i hiint den, der intet har, men ønsker at faae, og ønsker saalænge, indtil han er slet nøgen. I denne er Billighed og Jævnhed, i hiint ikke. Denne anvendes heel til Kongens og Landets Vel, af hiint gaaer et Par Tønder Guld med, eller maaskee dobbelt, allene til Lønninger for saadanne Personer, som ved alt deres Arbeid ikke gjøre det Ringeste til Guds Ære og til det Almindeliges Gode, men tvertimod til dets Undergang. Jeg sætter, at Kongen vinder ligesaa meget, som alle disse, og det er maaskee for meget, saa giver Allershøystsamme 100 bort af Undersaatternes Penge, for dermed at tilvende sig andre hundrede eller mindre. Dette

synes en umaadelig Rente, og viser det hele Anlægs Skadelighed. Men, kan et Anlæg til en frivillig Forspildelse af sine Penge ikke ogsaa være uretfærdigt? Man svarer vel: "Den, der ey vil ødelegges,

kan jo lade være at spille., Ja,

dersom man først vil til intetgjøre Menneskeligheden! Enhver, der er i maadelige

18

Omstændigheder, ønsker at forbedre dem. Grunden dertil er lagt i den menneskelige Narur. Lotteriet synes den gienneste Ven til at opfylde dette Ønske. Det lover Guld og grønne Skove, og man troer det, fordi man ønsker det.

Man sætter altsaa for een Gang i Lotteriet. Tabes det Indfatte, saa vil man have Sit tilbage, og hvad synes retfærdigere! I dette Haab spiller man efterhaanden sin Velfærd bort. Man sørger oven i Kiøbet Helbreden bort med, naar Haabet feiler. Man fordømmer sin onde Skiæbne. Man sulter og gaaer nøgen. Man vorder nyttig for sig og for alle andre, der skulde leve med os og ved os. Mon ikke da Anlægget af et Tallotto er et uretfærdigt Anlæg, da det just rører de menneskelige Tilbøyeligheder paa det ømme Sted, og ved sine tillokkende Løvter efterhaanden fører dem paa Afveye, fra hvilke de ey kunne sinde tilbage? Løvter om en falsk Lyksalighed! Thi ikkun den Lyksalighed, hvilken jeg i mine Pligters Udøvelse har opnaaet, holder jeg for den

19

sande! Tallotteriet er langt fra at give den, men vel det Modsatte. Vee da slig en Anstalt, som fører Mennesket saa langt fra sin Bestemmelse, som er: At befordre Guds Ære, og sin og Næstens sande Lyksalighed!

Men, maaskee nogen kunde falde paa, at: "fordi alle disse Sandheder passe sig paa Kiøbenhavn, saa passe de sig ey paa alle Kongens Stater., Hertil svarer jeg: Jeg tilstaaer, at Lottospillet ey er saa giængse overalt i Provintserne som i Kiøbenhavn: men det kan vorde der ligesaa ødeleggende! Og om end dette ey var at befrygte, saa fortjener Kiøbenhavn allene saa megen Betragtning, at naar dens Ødeleggelse, som er vis, dersom Tallotteriet vedbliver, kunde afvendes ved dets Ophævelse, saa var denne Priis ikke for kostbar. Overdaadighed har lagt Grundvolden til denne Stads Ruin, og Tallotteriet er i Stand til at fuldføre Resten.

20

See, Dyrebareste Monark! saa

svage ere deres Grunde, der raade Tallotteriets Vedvarelse, saa stærke derimod deres, der ønske dets Ophævelse. Der er næsten ingen Middelvey imellem dets Ophævelse og Dine Undersaatters Ødeleggelse. Nogle hundrede Egennyttige ville maaskee ønske dette sidste, og mange tusinde Retsindige sukke om det første. Bønhør da allernaadigste Konge! de Retsindiges Bønner, for Din egen Samvittigheds Skyld, for Dit Folks Skyld! Lad ikke mit allerunderdanigste Vidnesbyrd allene fortjene min dyrebareste Monarks Tillid! Befael Dine troe Mand, at prøve det! Lad Stadens Øvrighed, ja Tallotteriets Justitsdirection selv, paa deres Samvittighed vidne, hvad dens Indbyggere lide ved dette Lotterie! Lad Præsterne, som see alles Nød og Elendighed, aflegge deres Vidnesbyrd! Lad Dine Lovkyndige Mænd prøve begges Grunde, og gjøre deres Forestilling derom! Høgere Vidnesbyrd maatte maaskee

være mindre vægtige i denne Sag, thi de Store kiende ikke den almindelige Nød! Nogle ere maaskee, der ved Tallotteriets

21

Haandthævelse allene see paa deres egen Nytte; andre følge en Statsregel, der i sig selv er grundfalsk, og har intet, uden det blotte Skin af Sandhed; andre ønske maaskee, at Kongen maa gjøre sig gode Indkomster af Tallotteriet, fordi de frygte for een, af Retsindige længe forønsket og uden Tvivl ligesaa nødvendig, som billig, Formueskat, der maatte berøve dem nogle tusinde Rigsdaler. Saaledes maae Landets sande Nytte ofte staae tilbage, og opofres for enkelte Personers Egennytte! Saaledes søger saa mangen een, hver paa sin Maade, at tilvende sig en Deel af Landets Fattigdom, og saare Faa opofre noget, eller foretage noget af Pligt og sand Kiærlighed til Fædrelandet!

Allernaadigste Konge! Forlad, at

jeg i dybeste Underdanighed har fordristet mig, offentlig at fremlegge disse i mine Tanker vigtige Sandheder. Jeg skyldede mine Medundersaatte Gienpart af det, hvad jeg i deres Navn har fordristet mig at forestille og allerunderdanigst at bede. Min Hensigt med deres offentlige Be-

22

kiendtgiørelse er desuden, at mine anførte Grunde maaskee maatte bevæge Tallotteriets Velyndere selv til at ønske dets Undergang; ja mit Øyemeed, oplivet af den varmeste Kiærlighed til min Konge og mit Fædreland, er, ved disse Tankers offentlige Kundgiørelse, underdanigst at overtale alle, alle min dyrebare Konges høyeste, høye og vise Raadgivere, til at befordre dette Ondes Undergang ved Deres formaaende Forestillinger. Hvor stor Ære skulde det ikke tilbringe os Danske, dersom vi i dette, som tilforn i andre Tilfælde kunde sige om Dig, Vor Christian: Du har ogsaa heri været et værdigt Exempel for Kongerne i Europa!

allerunderdanigst

af

en Patriot.